

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

27. Yaşama Dönemi'nde sunmuş olduğum; 2/852; 2/875; 2/911; 2/918; 2/920; 2/926; 2/927; 2/929; 2/930; 2/931; 2/932; 2/933; 2/934; 2/935; 2/936; 2/937; 2/939; 2/938; 2/941; 2/942; 2/962; 2/1006; 2/1007; 2/1008; 2/1009; 2/1010; 2/1011; 2/1143; 2/1230; 2/1232; 2/1423; 2/1761; 2/2042; 2/2081; 2/2095; 2/2206; 2/2326; 2/2471; 2/2582; 2/2692; 2/2737; 2/2754; 2/2843 ; 2/2878; 2/3080; 2/3182; 2/3328; 2/3337; 2/3359; 2/3384; 2/3655 ; 2/3859; 2/3929; 2/3995; 2/4017; 2/4203; 2/4408; 2/4415; 2/4439; 2/4563; 2/4572; 2/4582; 2/4602; 2/4627; 2/4643; 2/4696; 2/4700 2/4712; 2/4947; 2/4949; 2/4950; 2/4959 sayılı kanun tekliflerimin İçtüzüğü'nün 77 inci maddesi uyarınca yenilenmesini saygılarımla arz ve talep ederim. 26.07.2023

Meral DANIŞ BEŞTAŞ

Yeşil Sol Parti Grup Başkanvekili

Erzurum Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	İçişleri Komisyonu
Tarih: 8 Ağustos 2023	Esas No: 2/1443

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
26 Temmuz 2023
Numara:

T B M M GENEL SEKRETERANLIK
26 Temmuz 2023
No: 1256412

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 392
Tarih : 13.09.2018

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“Adları Askeri Darbe ile Anılanların İsimlerinin Kamu Kurumları ile Kamusal Nitelikli Yer Adlarında Kullanılmayacağına Dair Kanun Teklifi” ile gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Meral DANIŞ BEŞTAŞ
HDP Siirt Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	İçişleri
Tarih :	15 Ekim 2018
Esas No: 2/1008	

TBMM	
KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ	
13	13 Eylül 2018
Numara:	

TBMM	
GELEN EVRAK	
13 Eylül 2018	
No:	351038
EBYS ve AKTARILMIŞTIR	

GENEL GEREKÇE

Türkiye'nin yakın geçmişi ve siyasi tarihi askeri darbelerden ayrı düşünülemez. Nitekim 1960, 1971, 1980 ve 1997 yıllarında yapılan askeri darbeler, toplumsal muhalefetin susturulmasının yanı sıra, idari ve sosyal yapının da yine askeri güç eliyle dizayn edildiği dönemlerdir. Keza 1960 ve 1980 darbelerinin ardından Anayasa değişikliğine gidilmiş olması, sair yasalarda yapılan düzenlemeler, değişen hükümetler ve yapılan uygulamalar tüm bu dizayn sürecinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu denli köklü değişikliklere neden olan darbelerin beraberinde büyük boyutlu hak ihlallerinin yaşanması da kaçınılmaz olmuştur.

Türkiye'nin yakın geçmişinde en büyük yıkım ve kırılmalara yol açan 12 Eylül 1980 askeri darbesi ise günümüz Türkiye'sine en çok sirayet eden askeri darbedir. Zira hâlihazırda ülkenin yönetildiği 1982 Anayasası, bu askeri darbenin ürünüdür. Oysa demokrasi ve insan haklarının gelişimi, evrensel hukuk normlarına ulaşmak kısacası hukuk devleti olmanın gereğine erişmek 12 Eylül Anayasasının yerine yapılacak çoğulcu sivil bir Anayasa ile mümkündür. Ancak bununla birlikte 12 Eylül Dönemi başta olmak üzere tüm darbe dönemlerinin toplumda açtığı yaraları kapatmak için Anayasa'nın değiştirilmesinin yanı sıra geçmişle hesaplaşmanın sağlanması adına demokratik adımların atılması da önem arz etmektedir.

Geçmişle hesaplaşmanın, askeri darbelerin neticelerinden ötürü mağdur olan ve askeri darbelerin yarattığı olumsuz iklimde yaşayan halklar için taşıdığı önem kuşkusuzdur. Nitekim sadece 12 Eylül 1980 askeri darbesi neticesinde resmi rakamlara göre; 650 bin kişi göz altına alınmış, 1,5 milyonun üstünde vatandaş fişlenmiş, 210 bin dava açılmış ve bu davalarda 230 bin kişi yargılanmış, 7 bin kişi için idam cezası istenmiş, 517 kişiye idam cezası verilmiş, 50 kişinin idam cezası infaz edilmiş, 99.000 civarında vatandaş örgüt üyesi olmak suçundan yargılanmış, 30 bin kişi "sakıncalı" görülerek işten atılmış, 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarılmış, 30 bin kişi siyasi mülteci sıfatıyla ülkeyi terk etmiş, resmi kayıtlarda 171 kişinin gözetiminde işkenceden öldüğü belgelenmiş, 937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklanırken, bir çoğu "makaslanmış", 23.677 derneğin faaliyetlerine son verilmiş, bir kısmı kapatılmış, 3.854 öğretmen mesleğinden ihraç edilmiş, üniversitelerde 120 öğretim üyesinin mesleki hayatlarına son verilmiş, 47 hâkimin işine son verilmiş, 31 gazeteci mahkûm edilmiş, 300 gazeteci saldırıya uğramış, saldırıya uğrayan gazetecilerden 3'ü vefat etmiş, gazeteler 300 gün yayın

yapamamış, gazetelere 300'ün üstünde dava açılmış, cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirirken ayrıca maruz kaldıkları insanlık dışı muamelelere karşı açlık grevi kararı alan 14 kişi yaşamını yitirmiştir.

Tüm bu katliamın müsebbibi Kenan Evren ise yaptığı darbenin izleri hala sürer iken 10 Ocak 2012'de açılan dava ile yargılanabilmiştir. Yüzlerce mağdurun ve siyasi partilerin müdahil olduğu yargılama süreci ne yazık ki olayın faillerine ceza verme amacından uzak bir biçimde seyretmiş, 2014 yılında TCK'nın 146 ıncı maddesi kapsamında müebbet hapis cezası alan Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya'nın temyiz başvuruları yerel mahkemede bekletilerek ve Yargıtay'a gönderilme süreci geciktirilmiş, verilen ceza kesinleştirilmemiştir. Nitekim yargılama bu şekilde seyrederken Kenan Evren hayatını kaybetmiş ve 12 Eylül Davası da bir anlamda neticesiz kalmıştır. Ancak yargılama aşamasında çocukları zorla kaybedilmiş annelerin, siyasi partilerin, dönemin hükümet partisnin kısacası toplumun her kesiminden gelen davaya müdahil olma isteği, tüm toplumun bu darbenin bir biçimde mağduru oluşunu açıklamaktadır. Bu darbe neticesinde sayısız hak ihlali ile birlikte kişilerin "yaşama hakları" da ihlal edilmiş olup 12 Eylül Askesi Darbesi ile tüm ülke çapında bir kıyım gerçekleşmiştir.

12 Eylül Askeri Darbesi neticesinde bir çok yer adı bu dönemi çağrıştıran isimlerle değiştirilerek bu darbe toplumun tüm kodlarına işlenmeye çalışılmıştır. Ancak bu çalışma toplumdaki kırılmaları derinleştirirken yaşanan acı ve yıkımın etkisini de güçlendirici bir etki yaratmıştır. Türkiye'de yaşayan halklar; bir okulda, bir meydanda, bir parkta askeri darbeler ile özdeşleşen isimler ile karşılaştığında yaşadıkları acı ve yıkımı bir kez daha hatırlamakta ve yaşanan toplumsal travmaların etkisi de devam etmektedir. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşları ile kamusal niteliği haiz yerlerde kullanılan ve askeri darbeler ile özdeşleşen yer adlarının değiştirilmesi toplumsal barışın ve geçmişle yüzleşmenin sağlanması adına büyük önem taşımaktadır. İşbu kanun teklifi de darbelerin yarattığı olumsuz koşulların giderilerek geçmişle yüzleşmenin ve toplumsal barışın inşası amacına yöneliktir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Madde ile antidemokratik yöntemlerle sivil yönetimleri devirmek amacına yönelik askeri darbe ve darbe girişiminde bulunanların isimlerinin hiçbir şekilde kamu kurum ve kuruluşları, eğitim kurumları ile kamusal niteliği haiz meydan, cadde, park, sokak, tesis ve bunun gibi kamuya ait alanlarda kullanılmaması, darbeleri çağrıştıran mevcut isimlerin değiştirilmesi ve darbe döneminin toplumda yarattığı olumsuz izlerin silinerek geçmiş ve hakikatlerle yüzleşmenin sağlanması amaçlanmıştır. Nitekim en çok kayıp ve ölümün yaşandığı, işkencelerin meşru kılındığı bir dönem olan ve toplumsal hafızada en büyük yeri tutan 12 Eylül 1980 Askeri Darbesinin izleri hala silinmemiştir. Bu darbenin mimarı Kenan Evren yargılanmış, ancak yapılan yargılama amacından uzaklaşmış ve toplumda meydana gelen kırılmaları tamir etmekten uzak kalmıştır. Bu nedenle bilhassa 12 Eylül Askeri darbesinin yarattığı toplumsal kırılmanın ve uğranılan mağduriyetlerin bir nebze olsun giderilmesi için ve geçmişle hesaplaşmanın sağlanması adına adları darbe ile anılanların isimlerinin toplumun hafızasından silinmesi önemli bir adım olacaktır.

MADDE 2-Madde ile kamu kurumları ile kamusal nitelikli yer adlarında adları askeri darbe ile anılanların isimlerinin kaldırılması ve bu tür isimlerin kullanılmasının önlenmesi kanunun kapsamı olarak ele alınmıştır. Böylelikle okullarda, hastanelerde, park, cadde, sokak, bulvar, meydan, tesis gibi kamusal niteliği haiz hiçbir yerde askeri darbeleri çağrıştıran isimlerin kullanılmaması ve mevcut isimlerin kaldırılması amaçlanmıştır.

MADDE 3- Adları askeri darbe ile anılanların kamu kurumları ile kamusal nitelikli yer adlarında kullanılan isimlerinin değiştirilmesinin ivedilikle yerine getirilmesi ve bu sürecin mümkün olan en hızlı bir biçimde tamamlanması amaçlanmıştır.

MADDE 4-Madde ile Kanun'un uygulanmasına ilişkin esaslar ve yöntemler belirlenmiştir. Yine Kanun'un uygulanmasına yönelik esaslar belirlenirken değiştirilecek isimlerin yerine konulacak isimler için halkın eğilimlerinin dikkate alınması da amaçlanmıştır. Zira toplumsal barışın sağlanması ve toplumda meydana

gelen kırılmaların giderilmesi için halk tarafından belirlenecek isimlerin kullanılması büyük önem taşımaktadır.

MADDE 5-Yürürlük maddesidir.

MADDE 6-Yürütme maddesidir.

**ADLARI ASKERİ DARBE İLE ANILANLARIN İSİMLERİNİN KAMU
KURUMLARI İLE KAMUSAL NİTELİKLİ YER ADLARINDA
KULLANILAMAYACAĞINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- Bu Kanunun amacı; antidemokratik yöntemlerle sivil yönetimleri devirmek amacına yönelik askeri darbe ve darbe girişiminde bulunanların isimlerinin hiçbir şekilde kamu kurum ve kuruluşları ile kamusal niteliği haiz meydan, cadde, park, sokak, tesis ve bunun gibi kamuya ait alanlarda kullanılmaması, askeri darbeleri çağrıştıran mevcut isimlerin değiştirilmesi ve askeri darbe dönemlerinin toplumda yarattığı olumsuz izlerin silinerek geçmiş ve hakikatlerle yüzleşmenin sağlanmasıdır.

MADDE 2- Bu Kanun; askeri darbe dönemlerinde adları darbeye anılan şahısların isimleri ile değiştirilen kamu kurum ve kuruluşları ile kamusal niteliği haiz meydan, cadde, park, sokak, tesis ve bunun gibi kamuya ait alanlarda kullanılan yer adlarının tümünün iadesini ve adları darbe ve darbe girişimi ile anılan kişilerin isimlerinin hiçbir şekilde kamusal alanda ve kamu kurum ve kuruluşlarında kullanılmamasını kapsar.

MADDE 3- Adları askeri darbe ile anılanların kamu kurumları ile kamusal nitelikli yer adlarında kullanılan isimlerinin değiştirilmesine ilişkin alınan kararlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca ivedilikle yerine getirilir.

MADDE 4- (1) Bu kanun kapsamında; askeri darbe dönemlerini çağrıştıran isimlerin değiştirilmesine yönelik ilgili kanunlarda da eşzamanlı değişiklik yapılarak kamu kurum ve kuruluşlarında, eğitim kurumlarında ve sair kamunun kullanımına açık alanlarda kullanılan askeri darbeler ile özdeşleşen isimler kaldırılır.

(2) Belediyelerin yetki alanında bulunan kamusal alanlara ilişkin askeri darbeler ile özdeşleşen yer adlarının değişimi halkın eğilim ve talepleri doğrultusunda Belediye Meclislerince alınacak kararlar ile gerçekleşir.

(3) Kamu kurum ve kuruluşlarının isim değişiklikleri ise ilgili bakanlıklar ve mülki amirlikler tarafından yürütülür. Yapılacak isim değişikliklerinde halkın eğilimleri ile kurumların görev ve yapısı dikkate alınır.

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.